

1

SILINTERIHATUN
ARVOITUS

ELLERY QUEEN

Silinterihatun arvoitus

Ellery Queen

Silinterihatun arvoitus

*Suomentanut
Leena Karasjärvi*

SAGA Egmont

Silinterihatun arvoitus

Translated by Leena Karasjärvi

Original title: *The Roman Hat Mystery*

Original language: English

The Roman Hat Mystery.

Copyright © 1929, 2024 by Frederick A. Stokes Company.

Copyright renewed by Ellery Queen.

Teos kuvastaa aikaa, jona se on kirjoitettu, ja osa sen sisällöstä saattaa olla vanhentunutta tai kiistanalaista. Osa ilmauksista ja asenteista, jotka saattavat olla loukkaavia nykypäivän mittapuulla, on poistettu tästä painoksesta.

All rights reserved

ISBN: 9788727203508

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13.4 million euros annually to children in difficult circumstances.

LUETTELO KERTOMUKSEN HENKILÖISTÄ

Huomautus: Alla oleva täydellinen luettelo Monte Fieldin murhajutun henkilöistä, miehistä ja naisista, on laadittu yksinomaan lukijan mukavuutta silmällä pitäen. Sen tarkoitus ei ole sekoittaa vaan selventää. Salapoliisiromaanin lukija unohtaa helposti näennäisen merkityksettömät henkilöt, joilla ratkaisun kannalta voi kuitenkin olla olennainen merkitys. Sen vuoksi kirjoittaja kehottaakin lukijaa kertomuksen kuluessa usein tutkimaan tätä luetteloa. Siten päästään tuosta iänikuisesta huudahduksesta 'uskomatonta', jolla ne, jotka lukevat mutta eivät ajattele, lohduttavat itseään.

ELLERY QUEEN

Monte Field, todella huomattava henkilö – uhri.

William Pusak, lyhytkalloinen kirjanpitäjä.

Doyle, santarmi, jolla on järkeä.

Louis Panzer, teatterinjohtaja Broadwaylta.

James Peale, 'Pyssyleikin' Don Juan.
Eve Ellis, ystävyys on luonnollista.
Stephen Barry, nuoren näyttelijän hämmennyksen voi ymmärtää.
Lucille Horton, 'kadun kuningatar' – näytelmässä.
Hilda Orange, juhlistu englantilainen luonnonnäyttelijätär.
Thomas Velie, etsiväkersantti, joka tietää yhtä ja toista rikoksista.
Hesse, Piggott, Flint, Johnson, Hagstrom, Ritter, herroja murhaosastolta.
Tri Samuel Prouty, apulaispoliisilääkäri.
Madge O'Connell, paikannäyttäjättyttö kohtalokkaalla käytävällä.
Tri Stuttgart, yleisön joukossa on aina lääkäri.
Jess Lynch, palvelevainen mehupoika.
John Cazzanelli, alias 'Pastori-Johnny', tuntee tietenkin ammatillista kiinnostusta 'Pyssyleikkiä' kohtaan.
Benjamin Morgan, mitä te hänestä ajattelette?
Frances Ives-Pope, seurapiirit astuvat näyttämölle.
Stanford Ives-Pope, seurapiirileijona.
Harry Neilson, hänen intohimonsa on mainonta.
Henry Sampson, kerrankin älykäs piirisyyttäjä.
Charles Michaels, kärpänen – vai hämähäkki?
Rouva Angela Russo, nainen, jolla on mainetta.
Timothy Cronin, lain vainukoiria.
Arthur Stoates, toinen samanlainen.
Oscar Lewin, Kharon kuolleen miehen toimistossa.
Franklin Ives-Pope, merkitseekö rikkaus onnea?
Rouva Franklin Ives-Pope, äidillinen luulosairas.

Rouva Phillips, keski-ikäisillä enkeleillä on hyvät puolensa.

Tri Thaddeus Jones, New Yorkin kaupungin toksikologi.

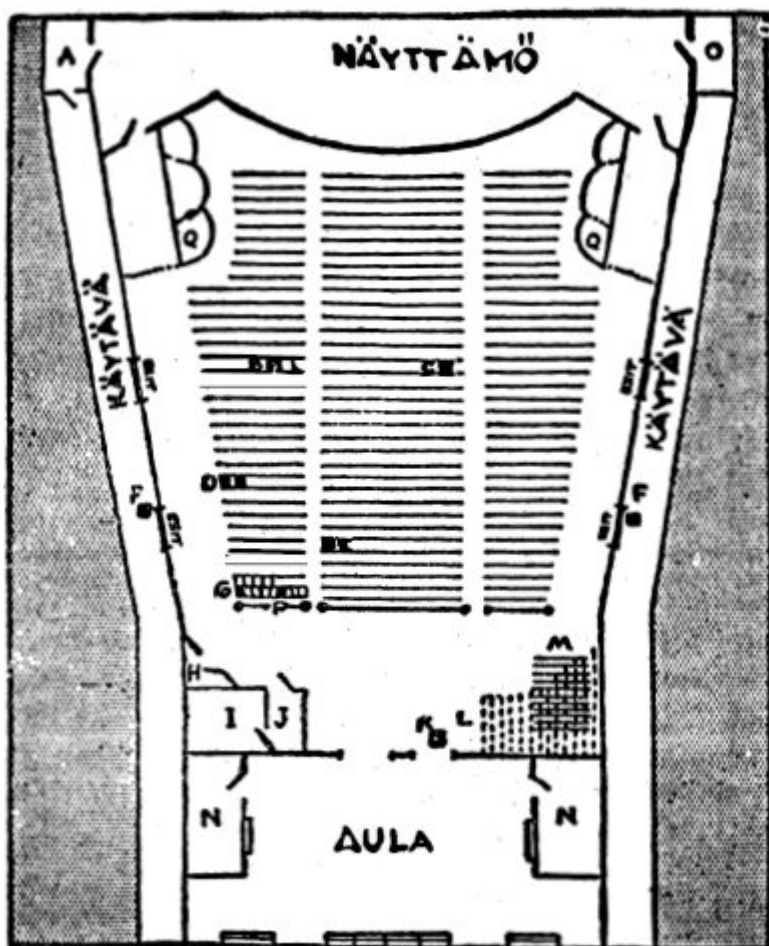
Edmund Crewe, etsivänosaston palveluksessa oleva rakennusasiantuntija.

Djuna, uudenvuodelainen ihmeteltävä Crichton.

Ongelma on:

kuka murhasi Monte Fieldin?

Tutustukaa Richard ja Ellery Queeniin, noihin neuvokkaihin herroihin, joiden tehtävänä on selvittää sellaiset asiat.

*Ellery Queenin piirtämä
Roomalaisen Teatterin pohjapiirros*

Roomalaisen Teatterin pohjapiirroksen selitykset

A:	Näyttelijäin pukeutumishuoneet.
B:	Frances Ives-Popen tuoli
C:	Benjamin Morganin tuoli.
D:	'Pastori-Johnny' Cazzanellin ja Madge O'Connellin tuolit käytävän vieressä.
E:	Tri Stuttgardin tuoli.
F: F:	Mehunmyyjäpoikien paikat (vain väliajoilla).
G:	Rikoksen tapahtumapaikka. Musta neliö on Monte Fieldin tuoli. Kolme valkeaa neliötä sen oikealla puolella ja neljä sen edessä esittävät tyhjiä tuoleja.
H:	Harry Neilsonin — mainosmiehen — toimistohuone.

I:	Johtaja Louis Panzerin toimistohuone.
J:	Johtajan toimiston odotushuone.
K:	Lippujen tarkastajan paikka.
L:	Ainoat parvekkeelle johtavat portaat.
M:	Alakerran lämpiöön johtavat portaat.
N, N:	Lippukassat.
O:	Näyttämötarvikkeiden säilytys huone.
P:	William Pusakin tuoli.
Q, Q:	Permantoaitiot.

ESIPUHE

Sekä kustantaja että tekijä ovat pyytäneet minua kirjoittamaan suppean esipuheen kertomukseen Monte Fieldin murhasta. Saanen heti aluksi sanoa etten ole sen enempää kirjailija kuin kriminologikaan. En näin ollen pysty pätevästi arvostelemaan rikoksen tekniikkaa enkä jutun kirjallisia ansioita. Eräs seikka oikeuttaa minut kuitenkin esittelemään lukijoille tämän merkittävän tarinan, joka perustuu kuluneen vuosikymmenen kenties arvoituksellisimpaan rikokseen ... Ilman minua 'Silinterihatun arvoitus' ei olisi koskaan joutunut lukevan yleisön käsiin. On minun ansiotani, että se on päässyt julkisuuteen, mutta siihen vähäinen osuuteni supistuukin.

Viime talvena pudistin New Yorkin tomut jaloistani ja matkustin Eurooppaan. Vaellellessani päämäärättä eri puolilla mannermaata (tämän aiheutti levottomuus, jota jokainen Conrad tuntee etsiessään kadonnutta nuoruuttaan) jouduin eräänä elokuun päivänä pieneen italialaiseen vuoristokylään. Kylän sijainti ja nimi ja miten sinne jouduin eivät merkitse

mitään; lupaus on lupaus antoi sen sitten vaikka arvopaperien välittäjä. Muistin hämärästi, että tässä ylhäällä vuorenrinteellä sijaitsevassa leikkikylässä asui kaksi vanhaa hyvää ystävääni, joita en ollut nähnyt pariin vuoteen. He olivat tulleet New Yorkin kuhisevilta kaduilta nauttimaan Italian maaseudun suurenmoisesta rauhasta – no niin, ehkäpä tunkeuduin heitä häiritsemään osittain siitäkin syystä, että halusin nähdä olivatko he tulleet katumapäälle.

Vanha Richard Queen, entistäkin energisempänä ja harmaampana, ja hänen poikansa Ellery ottivat minut sydämellisesti vastaan. Olimme aikoinamme olleet läheisiä ystäviä, ja saattoi olla Italian viininkyllästäjän ilmankin syytä, että pölyttyneet Manhattanin muistot heräsivät eloon. Joka tapauksessa he tuntuivat ilahtuvan suuresti nähdessään minut. Rouva Ellery Queen – Ellery oli nyt loistavan nuoren naisen aviomies ja isoisäänsä suuresti muistuttavan pienokaisen valpas isä – oli yhtä viehättävä kuin nimensä. Djunakin, joka ei enää ollut samanlainen rasavilli kuin ennen, osoitti selvästi ilahtuvansa jälleennäkemisestä.

Huolimatta Elleryn innokkaista yrityksistä saada minut unohtamaan New York ja kiinnittämään huomioni seudun ylevään kauneuteen en ollut viettänyt montakaan päivää heidän pienessä huvilassaan, ennen kuin pirullinen ajatus valtasi mieleni ja aloin ankarasti ahdistella Ellery-raukkaa. Olen aika itsepintainen, vaikka se sitten olisikin ainoa hyveeni, joten ennen lähtöäni Ellery epätoivoisena suostui ehdotukseeni. Hän vei minut kirjastoon, lukitsi oven ja kävi vanhan teräskaapin kimppuun. Kauan etsiskeltyään hän sai vihdoinkin vedetyksi esiin jotakin, jonka luulen kaiken aikaa olleen hänen sormiensä

ulottuvilla. Se oli nuhraantunut käsikirjoitusnippu sinistä lakimiesten käyttämää kirjoituspaperia – tyypillistä Ellerylle.

Syntyi kiivas väittely. Halusin käsikirjoituksen olevan matka-arkussani, kun lähtisin hänen rakkaasta Italiastaan. Hän taas väitti, että nippu pysyisi kaapin kätöksissä. Asiaa selvittämään kiskottiin vanha Richard pöytänsä äärestä, missä hän oli kirjoittamassa erääseen saksalaiseen lehteen tutkielmaa aiheesta 'Amerikan rikollisuus ja rikostutkimusmenetelmät'. Rouva Queen piteli miestänsä käsivarresta, kun tämä oli aikeissa ratkaista kiistan nyrkillään. Djuna hörähteli hillitysti, ja Ellery Junior otti pullean kätensä suustaan sanoakseen jokelluskielellä oman mielipiteensä.

Lopputuloksena oli kuitenkin se, että vein 'Silinterihatun arvoituksen' Valtoihin matka-arkussani. Tämä ei kuitenkaan tapahtunut ilman ehtoja, koska Ellery on omalaatuinen mies. Minut oli vannotettu lupaamaan kaiken sen nimessä, mitä pidin arvokkaana, että ystäväistäni ja tarinassa esiintyvistä tärkeistä henkilöistä käytetään peitenimiä ja ettei heidän oikeita nimiään koskaan ilmaista. Ellei näin tapahdu, julkaisulupa peruutetaan heti.

Niinpä 'Richard Queen' ja 'Ellery Queen' eivät ole noiden herrojen oikeat nimet. Ellery valitsi ne itse; ja minun on heti lisättävä, että hänen tarkoituksenaan oli hämätä lukijaa, joka kirjainleikin avulla yrittäisi saada selville asian todellisen laidan.

'Silinterihatun arvoitus' perustuu New York Cityn poliisiarkiston asiakirjoihin. Ellery ja hänen isänsä työskentelivät yhdessä tässäkin tapauksessa. Uransa siinä vaiheessa Ellery oli tunnettu salapoliisiromaanien kirjoittaja. Totuushan on usein tarua ihmeellisempi, ja niinpä hänellä oli tapana tehdä mielenkiintoisista tutkimuksista muistiinpanoja käyttääkseen

niitä mahdollisesti myöhemmin murhajutuissaan. Hattujuttu kiehtoi häntä siinä määrin, että hän laati erityisen perusteelliset muistiinpanot myöhempää julkaisemista silmällä pitäen. Heti tämän jälkeen hän kuitenkin paneutui toiseen tapaukseen, joka ei juuri jättänyt aikaa kirjalliseen työskentelyyn, ja kun tapaus oli menestyksellisesti hoidettu, Elleryn isä kruunasi mittavan uransa vetäytymällä yksityiselämään ja muuttamalla kimpsuineen kampsuineen Italiaan. Elleryn, joka tuon jutun yhteydessä oli löytänyt sydämensä valitun, oli vallannut kiihkeä tarve kirjoittaa jotakin 'suurta'. Italia vaikutti hänestä idylliseltä. Hän meni naimisiin, hänen isänsä toivotti hänelle sydämestään onnea, ja kaikki kolme lähtivät Djuna mukanaan uuteen Eurooppaan, kotiinsa. Käsikirjoitus oli täysin unohtunut, kun minä pelastin sen.

Haluan vielä selvittää erään asian ennen kuin päätän tämän surettavan kömpelön esipuheen.

Ulkopuolisten on aina ollut äärettömän vaikea tajuta Richard ja Ellery Queenia – kuten minun on heitä kutsuttava – yhdistävän henkisen siteen olemusta. Kummallakin on näet aika monitahoinen luonne. Richard Queen, huoliteltu, keski-ikäinen mies, joka oli ollut poliisin palveluksessa kolmekymmentäkaksi vuotta, oli ansainnut tarkastajan nauhansa pikemminkin erinomaisella rikostutkimuksen tekniikan hallinnallaan kuin uutteruudellaan. Esimerkiksi niihin aikoihin, jolloin hän loistavasti selvitti Barnaby Rossin nyt jo menneisyyteen kuuluvan murhajutun, sanottiin Richard Queenin 'vakiinnuttavan tällä urotyöllä asemansa sellaisten rikostutkimuksen mestareiden kuin Tamaka Hieron, ranskalaisen Brillonin, Kris Oliverin, Renaudin ja James Redix nuoremman joukossa'.

Queen, joka tunsi luontaista arkuutta ylisteleviä sanomalehtikirjoituksia kohtaan, oli ensimmäisenä nauramassa tälle ylenpalttiselle väitteelle. Ellery tosin väittää, että vanha mies salaa säilytteli tuota lehtileikettä vuosikausia. Oli miten oli – huolimatta mielikuvitusta omaavien lehtimiesten pyrkimyksistä tehdä hänestä legenda haluan ajatella Richard Queenia tavallisena inhimillisenä olentona – enkä voi olla korostamatta sitä, että hän monista ammatissaan saavuttamistaan menestyksistä sai kiittää poikansa älyä.

Tätä ei yleisesti tiedetä. Ystävät vaalivat yhä eräitä heidän elämäänsä liittyviä muistoja. Heidän pieni poikamiesasuntonsa Läntisellä 87. kadulla on nyt puolittain yksityinen museo, jonne on kerätty harvinaisuuksia heidän Amerikan-vuosiltaan; Thiraudin maalaama todella loistava isän ja pojan muotokuva on nyt erään miljonäärin taidekokoelmassa; kauniin nuuskarasiansa, firenzeläisen antiikkiesineen, jonka hän oli löytänyt huutokaupasta ja jota hän sen vuoksi piti äärettömän kallisarvoisena, Richard oli lopulta alistunut antamaan eräälle viehättävälle vanhalle rouvalle, jonka hän oli pelastanut häväistysjutulta; Elleryn valtava, ehkäpä maailman täydellisin kokoelma rikoskirjallisuutta, jonka hän surullisena jätti jälkeensä lähtiessään Italiaan; ja tietenkin toistaiseksi julkaisemattomia asiakirjoja Cityn poliisiarkistossa, suojassa uteliailta.

Mutta henkinen puoli – isää ja poikaa yhdistävä näkymätön side – on tähän asti pysynyt tuntemattomana muille kuin harvoille valituille ystäville, joiden joukkoon minulla oli onni kuulua. Vanha mies, etsivänosaston ehkäpä maineikkain virkamies viitteenkymmeneen vuoteen, jätti kuuluisuudessaan varjoonsa, pelkään pahoin, nekin herrat, jotka vuorollaan

pukivat ylleen poliisikomisarion virkapuvun – tämä vanha mies, sallikaa minun toistaa, sai maineestaan kiittää paljossa poikansa neroutta.

Kun oli kysymys pelkästä sitkeydestä ja kun eri mahdollisuudet olivat selvästi näkyvissä, Richard Queen oli verraton tutkija. Hänellä oli terävä silmä huomaamaan yksityiskohtia, pettämätön muisti silloinkin, kun kysymyksessä olivat mutkikkaat motiivit ja juonet, viileää harkintakykyä kun vaikeudet näyttivät ylipääsemättömiltä. Jos hänelle antoi sata näennäisen sekavaa ja toisiinsa liittymätöntä tosiasiaa, hän sovitti ne nopeasti loogiseen järjestykseen. Hän oli kuin vainukoiraa, joka seuraa oikeaa jälkeä toivottoman eksyttävältä näyttävässä tiheikössä.

Mutta intuitiivinen vaisto, mielikuvituksen lahja, oli Ellery Queenilla, kirjailijalla. Nuo kaksi olivat kuin tavattoman suurin hengenlahjoin varustetut kaksoset, erikseen voimattomat, mutta yhdessä voimakkaat. Richard Queenia ei – kuten jotakuta rajoittuneempaa henkilöä – lainkaan vaivannut, että Ellery auttoi häntä menestymään, ja hän teki parhaansa selvittääkseen ystävilleen, mistä oli kysymys. Hintelä, harmaatukkainen vanha mies, jonka nimeä sen ajan lainrikkajat kiroisivat, teki tämän ’tunnustuksensa’, kuten hän sanoi, niin avomielisesti, että selityksenä saattoi olla vain hänen suunnaton isänylpeytensä.

Vielä muutama sana. ’Silinterihatun arvoitus’ – Ellery antoi jutulle tämän nimen syistä, jotka ennen pitkää selviävät – on Queenien tutkimista rikostapauksista epäilemättä kaikkein kiintoisin. Kriminologian harrastaja, salapoliisiromaanien ajatteleva lukija, tulee tarinaa seuratessaan ymmärtämään, miksi Ellery piti Monte Fieldin murhaa tutkimisen arvoisena. Rikosspecialisti hallitsee helposti keskitason murhaajan motiivit

Murha Broadwaylla – Ellery Queenin ensimmäinen tapaus!

Kun esirippu laskeutuu, newyorkilaisen teatterin katsomosta löytyy kuollut lakimies. Paikalle hälytetään rikostutkija Richard Queen, joka tuo mukanaan poikansa, kirjailija ja harrastelijasalapoliisi Elleryn. Harvardissa opiskellut älykkö joutuu vastakkain poikkeuksellisen rikoksen kanssa: murhaaja on listinyt uhrinsa täydessä salissa kenenkään huomaamatta. Kun silminnäkijät ovat toinen toistaan epäilyttävämpiä, ainoaksi johtolangaksi nousee uhrin arvokas silinterihattu, joka on kadonnut jäljettämiin. Kuka on vienyt hatun mukanaan?

Silinterihatun arvoitus aloittaa kuuluisan mysteeridekkarien sarjan, jossa seikkailee tarkkanäköinen kirjailija-salapoliisi Ellery Queen.

Ellery Queen on amerikkalaisen kirjoittajaduo **Frederic Dannayn** (1905–1982) ja **Manfred Bennington Leen** (1905–1971) salanimi. Yhdessä he kirjoittivat yli sata teosta, joista useimmissa esiintyy kuuluisa etsivähahmo Ellery Queen. Mystery Writers of America myönsi kaksikolle useita Edgar-palkintoja, mukaan lukien vuoden 1960 Grand Master Award -palkinnon. Vuonna 1941 he perustivat *Ellery Queen's Mystery Magazine* -lehden, jota pidetään edelleen yhtenä historian vaikutusvaltaisimmista rikoskirjallisuuslehdistä. Heidän kirjansa ovat inspiroineet lukemattomia elokuva-, radio- ja televisiosovituksia, ja maailmanlaajuisesti yli sadalla miljoonalla myydyllä kirjalla he ovat vakiinnuttaneet asemansa dekkarikirjallisuuden klassikoina.